

Bij wijze van uitsmijter: een vossengedicht belicht

YVAN DE MAESSCHALCK

Aan elk boek zit een verhaal vast over de omstandigheden waarin het tot stand is gekomen. Hetzelfde geldt voor elk beeldhouwwerk, elke muzikale compositie, elk schilderij, elk gedicht. Zo werd me onverwacht medio 2020 onderstaand gedicht toegestuurd door Hannie Rouweler. Zij is een Nederlandse dichteres met enige naam en faam, heeft ongeveer dertig (tweetalige) bundels op haar conto en is tevens uitgeefster bij Demer Uitgeverij (Leusden). Hoewel ze me wel vaker gedichten had toegestuurd, bleef vooral dit ene gedicht aan me haken. Ik kende het niet, maar herkende het toch vagelijk. Toen ik haar vroeg of het ooit in een bundel was opgenomen, liet ze meteen weten dat 'Emma Crebolder het eens [had] opgenomen in een bloemlezing over Vossen'. Die mededeling deed natuurlijk een belletje rinkelen. Het figureert inderdaad in *Die felle... Gedichten over vossen* (2005), 'bijeengebracht door Emma Crebolder en Albert Hagenaars' en uitgegeven bij Uitgeverij Gianni MMV in Maastricht. Zover ik kon nagaan, werd het daarvoor niet eerder gepubliceerd.

VOSJE

Op de trouwfoto staat moeder
met dat vosje om haar schouders

haar bontjas
en haar pronkstuk

ik kijk in de spiegel
zie mezelf in haar
dezelfde ogen, hetzelfde haar.

Midden in de zomer
draag ik een dode vos

donkere kraalogen
staren me onveranderd aan:

noem het liefde
maar het haakje ontbreekt.

De opvallendste motieven van het gedicht zijn identificatie, contrast en afstand. De wellicht nog jonge ik-figuur ziet zichzelf weerspiegeld in de afbeelding van haar moeder. De gelijkstelling tussen dochter en moeder lijkt nagenoeg volkomen: ze hebben 'dezelfde ogen, hetzelfde haar'. Het vosje dat ze om de schouders legt, maakt de spiegeling compleet. Maar de spiegel reveleert ook tegenstellingen: de ik activeert het beeld, de moeder is slechts fotografisch en dus passief aanwezig. Bovendien is het sieraad dat de identificatie mogelijk maakt 'een dode vos' met 'kraalogen'. Die vos contrasteert met de 'zomer', het seizoen dat je spontaan associeert met het volle leven. Wat een aandoenlijk plaatje zou kunnen opleveren ('noem het liefde') wordt in het slotvers geproblematiseerd: iets is duidelijk niet in de haak ('het haakje ontbreekt').

Wat niet in het gedicht te lezen staat, is de context waarin of de aanleiding waarnaar het spiegelbeeld is ontstaan. In een mij nagestuurd mailtje vertelt de dichteres over haar negentigjarige vader die ‘voor de grap’ nog een keer ‘zijn trouwhoed en slipjas aandeed en in de spiegel keek van de linnenkast’ en toen de vos terugvond. De vader is uit het gedicht weggeknipt, hoewel Rouweler ook aan hem uitvoerig refereert in haar commentaar: ‘Ik deed de vos om, en ik keek tegelijkertijd met mijn vader in de spiegel. Dat was een ontroerend moment. Vader had tranen in zijn ogen, en moest nadien ook lachen’. Verder komt het ontbrekende haakje of klipje ter sprake, dat ze interpreteert als een verwijzing naar het heden dat het (familiale) verleden enigszins heeft uitgewist, of nog, ‘als het ontbrekende verbindingsstuk met [haar] moeder’, met wie ze een veeleer ‘moeizame relatie’ had.

Rouwelers gedicht bestaat sinds kort ook in een Engelse vertaling van John Irons. Hij promoveerde op *The Development of Imagery in the Poetry of PC. Boutens* (1971) aan de universiteit van Cambridge en woont al een hele poos in Denemarken. Hij vertaalde heel veel Zweedse, Noorse, Deense en Nederlandse gedichten, onder anderen van Gerrit Komrij, Dirk van Bastelaere, Hugo Claus, Albert Hagedaars, Johan Andreas dèr Mouw (Adwaita) en Hannie Rouweler. Op 16 mei 2019 plaatste hij de volgende vertaling van ‘Vosje’ op zijn blog. Die kun je raadplegen door de volgende link aan te klikken: <http://johnirons.blogspot.com/2019/05/hannie-rouweler-vosje.html>. Ik citeer de Engelse tekst hier met de toestemming van de vertaler (in een mailtje van 9 december 2020).

FOX

In the wedding photo mother stands
with that fox round her shoulders

her fur coat
and her showpiece

I look in the mirror
see myself in her
the same eyes, the same hair.

In the middle of summer
I am wearing a dead fox

dark beady eyes
stare unchanged at me:

call it love
but the clasp is missing.

Irons' vertaling is een getrouwe weergave van het origineel. Alleen de connotatie die door de Nederlandse verkleinwoorden ('vosje', 'haakje') wordt opgeroepen ontbreekt. Dat gebeurt hier om stilistische redenen volkomen terecht. Daar staat tegenover dat 'clasp' niet alleen 'haakje' maar ook omhelzing kan betekenen, iets waar Irons in het aangehaalde mailtje overigens zelf op wijst. Op die manier blijft de ambiguïteit van Rouwelers gedicht helemaal overeind: de brontekst en Irons' omzetting spiegelen zich voortreffelijk in elkaar.